

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 11.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.65>

УДК336.22

С. В. Бойко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1333-0397>*

Т. Є. Дем'яненко,

*молодший науковий співробітник,
Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8536-027X>*

М. В. Корнієнко,

*здобувач, University College Cork, Ірландія
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5581-5926>*

ТЕОРЕТИЧНА АРХІТЕКТОНІКА ПОДАТКОВОГО КОМПЛІАЄНСУ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

S. Boiko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Finance, National University of Food Technologies*

T. Demianenko,

Junior Researcher, National Research Center "Institute of Agrarian Economy"

M. Korniienko,

Candidate for a degree, University College Cork

THEORETICAL ARCHITECTURE OF THE TAXPAYER'S TAX COMPLIANCE

Реформування податкового адміністрування в Україні відбувається з впровадженням застосування ризик-орієнтованого підходу та присвоєння статусу ризиковості окремим платникам податків. Платники податків отримують від уряду прозорі та зрозумілі критерії ризиковості та для мінімізації податкових ризиків мають впроваджувати прогресивні практики податкового комплаєнсу.

Метою статті є дослідження теоретичних основ податкового комплаєнсу платника податків (суб'єкта господарювання) на основі узагальнення наукового доробку вітчизняної та світової наукової думки.

На основі узагальнення теоретичних підходів до визначення поняття «податковий комплаєнс» визначено його основні характеристики. Під податковим комплаєнсом запропоновано розуміти систему заходів платника податків з дотримання чинного податкового законодавства та положень внутрішньої податкової політики, що реалізується через внутрішній контроль за нарахуванням, сплатою та декларуванням податків і податковими ризиками платника податків, в тому числі його податковим статусом і податковою історією.

The reform of the tax administration in Ukraine is taking place with the implementation of the risk-oriented approach and assigning the risk status to individual taxpayers. Taxpayers receive from the government transparent and clear criteria for riskiness and minimization of tax risks. Tax practice and innovations in tax administration require taxpayers to revise their domestic tax policy from limited assessment, tax payment and declaration from the implementation of domestic tax policy on the basis of tax compliance.

The purpose of the article is to study the theoretical foundations of tax compliance of the taxpayer based on the generalization of the scientific development of domestic and world scientific opinion.

The concept of "tax compliance" should be considered a new concept in Ukrainian scientific and professional terminology. Tax compliance is a derived concept from compliance, which comes from the English noun "compliance" and the verb "to comply". Legislative regulation of compliance in Ukraine is just emerging and is limited to only two laws: the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" dated October 14, 2014 and the Law of Ukraine "On Public Procurement" dated December 25, 2015.

The theoretical construction of the taxpayer's tax compliance consists of elements. There are the tax legislation of Ukraine and international legal acts on taxation, internal instructions, regulations of the taxpayer on taxation, internal tax control, risk status of the taxpayer, tax history of the taxpayer, status of the risk of the taxpayer's operations, etc. Tax compliance is proposed to be understood as a system of measures taken by the taxpayer to comply with current tax legislation and provisions of the internal tax policy, which is implemented through internal control over the calculation, payment and declaration of taxes and the taxpayer's tax risks, including his tax status and tax history.

Ключові слова: *податки, податковий комплаєнс, платник податків, податкові ризики, податковий статус платника податків*

Keywords: *taxes, tax compliance, taxpayer, tax risks, tax status of the taxpayer*

Постановка проблеми загальному вигляді та її зв'язок і зважливими науковими чи практичними завданнями. Вітчизняні суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність під впливом багатьох економічних, політичних та соціальних ризиків діяльності, в тому числі податкових ризиків. До основних податкових ризиків, продюкованих недосконалістю податкової системи України та податкового адміністрування, є нестабільність чинного податкового законодавства та суперечності в нормативно-правових актах. Частина податкових ризиків продукується суб'єктами господарювання у контексті намагання уникнути оподаткування або мінімізувати податкові платежі, відсутності внутрішнього контролю за сплатою податків і зборів, невчасною сплатою податків та їх декларуванням. Реформування податкового адміністрування в Україні відбувається з впровадженням застосування ризик-орієнтованого підходу та присвоєння статусу ризиковості окремим платникам податків, які повинні докладати зусилля для уникнення такого статусу. За Постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 року № 1165 зі змінами від 16.06.2023 року визначено податкові ризик-маркери та їх критичні значення, наприклад, суб'єкти господарювання повинні дотримуватися критичних значень обсягів постачання, вартості основних засобів, площа земельних ділянок для сільськогосподарських

підприємств, чисельність працюючих та середній рівень оплати праці, сума сплачених сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податків і зборів. На нашу думку, для мінімізації податкових ризиків суб'єкти господарювання мають впроваджувати прогресивні практики податкового комплаєнсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Податковий комплаєнс (*tax compliance*) стало дуже популярною темою наукових досліджень [1]. Такий висновок роблять іноземні дослідники на основі фахових публікацій присвячених податковому комплаєнсу з 80-х років ХХ ст. Вітчизняні вчені проблематику податкового комплаєнсу розпочали досліджувати на декілька десятиліть пізніше. Серед останніх наукових розробок варто відмітити публікації Гацької Л. П. та Мурованої Т. О. [2], Давиденко Н. М.[3], Коломійця П. В.[4], Можаровського М.Ю. [5], Швидкої Т.І. та Халецької К.К. [6] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження теоретичних основ податкового комплаєнсу платника податків (суб'єкта господарювання) на основі узагальнення наукового доробку вітчизняної та світової наукової думки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Узагальнення теоретичних підходів до забезпечення податкового комплаєнсу платників податків розпочнемо із застосуванням методу наукового узагальнення ієрархії наукової термінології. Поняття «податковий комплаєнс» слід вважати новим поняттям у науковій та фаховій термінології, що досі не має визначення у податковому законодавстві. Податковий комплаєнс є похідним поняттям від комплаєнсу, що походить від англійського іменника «compliance» (переклад – згода, відповідність) та дієслова «to comply» (переклад – відповідати). Законодавче регулювання в Україні комплаєнсу лише зароджується та обмежується всього лише двома законами: Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року та Законом України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року. Визначення комплаєнсу стосовно окремих суб'єктів господарювання (банки, небанківські фінансові установи, посередники на фондовому ринку) чи окремих операцій

наведено у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 № року та нормативно-правових актах НБУ.

У таблиці 1 наведено узагальнення підходів до визначення сутності поняття «комплаєнс» за сучасними дослідженнями. Вчені мають плуралізм поглядів за якими комплаєнс розуміють як процес управління ризиками (Колодізев О. М., Коцюба О. В. [7, с. 369], Макарович В. К. [8, с. 24]) або механізм протидії ризиками (Овсієнко О. В., Світличний О. С. [9, с. 69-70]), відповідність бізнес-процесів чинному законодавству (Гончарова К. Г. [10, с. 28], Гура В. В. [11], Калініченко Л. Л. [12, с. 242], Кобелева Т.О. [13, с. 7], Колодізев О. М., Коцюба О. В. [7, с. 369], Макарович В. К. [8, с. 24], Овсієнко О. В., Світличний О. С. [9, с. 69-70], Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. [14, с. 25]) чи внутрішнім вимогам і стандартам (Гончарова К. Г. [10, с. 28], Колодізев О. М., Коцюба О. В. [7, с. 369], Неізнестна О. В. [15, с. 269], Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. [14, с. 25]), захист від негативних факторів (Тютченко С. М. [16, с. 202]), збереження ділової репутації та іміджу (Макарович В. К. [8, с. 24], Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. [14, с. 25], Тютченко С. М. [16, с. 202]) тощо.

Таблиця 1. Підходи до визначення сутності поняття «комплаєнс»

Автор	Визначення
Калініченко Л.Л. (2014)	Термін «комплаєнс» ... означає систему захисту бізнесу і його акціонерів від зовнішньої корупції, зловживань та неефективного управління організацією з боку її топ-менеджерів, а також здатність діяти у відповідності з інструкціями, правилами і спеціальними вимогами [12, с. 242]
Гончарова К. Г. (2015)	Комплаєнс є вагомою частиною внутрішньої системи безпеки банку, що забезпечує відповідність внутрішньобанківських правових актів актуальним законодавчим нормам та відповідність внутрішньобанківських процесів внутрішньобанківським нормативно-правовим актам, в тому числі шляхом ефективного комплаєнс-ризик менеджменту [10, с. 28]
Макарович В. К. (2016)	Комплаєнс є процесом управління ризиками спрямованим на добровільну відповідність державному, міжнародному законодавству, а також стандартам етики, прийнятим у сфері регульованих правовідносин, і традиціям ділового обороту для підтримки необхідних правил і стандартів ринкової поведінки, а також для закріплення іміджу [8, с. 24]

Автор	Визначення
Неізнєстна О. В. (2017)	Комплаєнс – це сукупність вбудованих в кожний бізнес-процес організації функцій, спрямованих на дотримання внутрішніх стандартів ведення бізнесу, корпоративної етики та законодавчих і нормативних вимог з метою досягнення найвищої ефективності фінансово-господарської діяльності [15, с. 269]
Колодїзєв О. М., Коцюба О. В. (2018)	«Комплаєнс» – це процес управління комплаєнс-ризиками, що виступає однією з функцій банку і банківської системи в цілому та на меті якого є контроль за відповідністю державних і внутрішньобанківських норм і правил міжнародним для захисту фінансової безпеки банку [7, с. 369]
Світлична В.Ю., Овчєлупова О.М. (2019)	Комплаєнс– це комплекс заходів із формування відповідності діяльності банку до норм чинного законодавства, правил і стандартів, який реалізується за допомогою інструментів внутрішнього контролю та забезпечує виконання банком вимог регламентуючих документів, етичних принципів та підтримання ділової репутації, а також забезпечує захист фінансової безпеки[14, с. 25]
Кобєлєва Т.О. (2020)	комплаєнс, як систему положень, що формує здатність підприємства виконувати закони, інструкції, правила та положення [13, с. 7]
Тютченко С. М. (2021)	Поняття «комплаєнс» має розглядатись як один із важелів забезпечення економічної безпеки підприємства від негативної дії комплексу факторів, що впливають на його імідж [16, с. 202]
Овсієнко О. В., Світличний О. С. (2021)	Комплаєнс – ефективний механізм протидії численним ризикам [9, с. 68]
	Комплаєнс можна визначити як регулярні, систематичні заходи, що вживаються бізнес-агентами з метою дотримання чинного законодавства, перевірки власних дій на предмет відповідності до норм національного і міжнародного права, а також на предмет відповідності до внутрішніх правил, встановлених безпосередньо в компанії [9, с. 69]
	Комплаєнс – потужний механізм, що зменшує ризик втягнення компанії в бізнес-процеси, які загрожують не тільки фінансовими, а й репутаційними втратами – втратою довіри з боку державних органів, інвесторів, контрагентів, акціонерів, клієнтів тощо [9, с. 70]
Гура В. В. (2023)	Комплаєнс – відповідність діяльності підприємства та його внутрішньої політики, правил і процедур вітчизняному та міжнародному законодавству, моральноетичним нормам ведення бізнесу, контроль за усіма процесами, здійснення комплаєнс-ризику менеджменту в системі боротьби з корупцією та зміцнення економічної безпеки [11]

У таблиці 2 наведено узагальнення підходів до визначення сутності поняття «податковий комплаєнс» з визначенням найпоширеніших у наукових працях його характеристик: елемент системи внутрішнього контролю (Гацька Л. П., Мурована Т. О. [2, с. 242], Козлова В. [17, с. 365]), складова управління податковими ризиками (Козлова В. [17, с. 365]), комплекс мотивів і стимулів Коломієць П. В. [4, с. 263; 18, с. 742, 746]), дотримання чинного податкового законодавства (Гацька Л. П., Мурована Т. О. [2, с. 242], Коломієць П. В. [4, с. 263],

Можаровський М.Ю. [5, с. 144], Швидка Т.І, Халецька К.К. [6, с. 87], Джеймс С., Еллі К. [19, с. 32]) та декларування (Рот Дж. А., Шольц Дж. Т., Вітте А. Д. [20, с. 1072]), відповідність внутрішнім положенням і податковій політиці суб'єкта господарювання (Гацька Л. П., Мурована Т. О. [2, с. 242], Можаровський М.Ю. [5, с. 144]), стимулювання добровільної сплати податків Гацька Л. П., Мурована Т. О. [2, с. 242] тощо.

Таблиця 2. Підходи до визначення сутності поняття «податковий комплаєнс»

Автор	Визначення
Roth J. A., Scholtz J. T., Witte A. D. (1989)	tax compliance is filing all required tax returns at the proper time and that returns accurately report tax liability in accordance with the tax law applicable at the time the return is filed [20, с. 1072]
James S., Alley C. (2002)	tax compliance refers to the willingness of individuals to act in accordance within both the «spirit» and the «letter» of the tax law and administration without the application of enforcement activity [19, с. 32]
Гацька Л. П., Мурована Т. О. (2019)	Податковий комплаєнс – це система внутрішнього контролю системи оподаткування підприємств, спрямована на забезпечення відповідності їх діяльності нормам українського та міжнародного законодавства, відповідності внутрішній податковій політиці, підвищення ефективності мотивації та стимулювання платників податків до добровільної сплати податків та зборів до бюджетів різних рівнів[2, с. 242]
Швидка Т.І, Халецька К.К. (2020)	Податковий комплаєнс – система заходів, метою яких є дотримання господарським товариством як платником податків вимог законодавства зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податкового законодавства, а також належна та своєчасна сплата податків, зборів та інші платежів[6, с. 87]
Коломієць П. В. (2020)	Податковий комплаєнс – комплекс мотивів і стимулів платників, які спонукають їх дотримуватися вимог податкового законодавства, законодавства зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та сплачувати податки, збори, платежі. [18, с. 742]
	Податковий комплаєнс – комплекс мотивів та стимулів платників, які спонукають їх знати, розуміти та дотримуватися вимог податкового законодавства, законодавства зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та сплачувати податки, збори, платежі [4, с. 263; 18, с. 748]
Козлова В. (2021)	Податковий комплаєнс необхідно розглядати як частину системи внутрішнього контролю податків й одночасно як невід'ємний елемент системи корпоративного управління податковими ризиками, об'єднання функцій яких може забезпечити синергетичний ефект, який буде сприяти підвищенню рівня податкової безпеки підприємства [17, с. 365]
Можаровський М.Ю. (2021)	Податковим комплаєнсом є комплекс заходів, що визначається внутрішніми приписами суб'єкта господарювання з метою забезпечення відповідності його діяльності вимогам податкового законодавства та запобігання вчинення посадовими особами відповідного суб'єкта господарювання податкових правопорушень при стягненні обов'язкових податків, зборів та платежів [5, с. 144]

Доповнення до визначення поняття «податковий комплаєнс» є визначення його основної мети: «мінімізацію фінансово-економічних, правових і податкових витрат, що виникають у результаті порушення податкового законодавства, прогнозування та аналіз існуючих податкових ризиків» [21, с. 5].

Теоретична конструкція податкового комплаєнсу платника податків наведена на рис. 1.

Рис. 1. Теоретична конструкція податкового комплаєнсу платника податків

Джерело: авторська розробка

На основі узагальнення теоретичних підходів до визначення поняття «податковий комплаєнс» можна визначити його основні характеристики і ознаки з урахуванням сучасних змін податкового адміністрування:

- 1) податковий комплаєнс є системою заходів, що реалізуються суб'єктом господарювання відповідно до розробленої внутрішньої податкової політики,
- 2) податковий комплаєнс реалізується з метою дотримання чинного податкового законодавства та внутрішніх документів,
- 3) податковий комплаєнс спрямований на недопущення фінансових витрат та інших (репутаційних) втрат через порушення податкового законодавства, а

також присвоєння статусу ризикованого платника податків чи здійснення ризикових операцій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Податкова практика та новації податкового адміністрування вимагають від платників податків перегляду внутрішньої податкової політики від обмеженого нарахування, сплати податків та декларування від впровадження внутрішньої податкової політики на засадах податкового компаєнсу. Під податковим компаєнсом розуміємо систему заходів платника податків з дотримання чинного податкового законодавства та положень внутрішньої податкової політики, що реалізується через внутрішній контроль за нарахуванням, сплатою та декларуванням податків і податковими ризиками платника податків, в тому числі його податковим статусом і податковою історією.

Література

1. Paleka H., Vitezić V. Tax Compliance Challenge through Taxpayers' Typology. *Economies*. 2023. № 11. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11090219>
2. Гацька М.П., Мурована Т.О. Податковий компаєнс як інструмент своєчасного виявлення потенційних підприємницьких ризиків. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки: збірник тез Податкового конгресу (м. Ірпінь, 12 грудня 2019 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С. 240-243
3. Boiko S., Nehrey M., Davydenko N., Karbivskyi V. Tax Sustainability in Ukraine: A Case of Agricultural Companies. *Economies*. 2023. №11. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11010006>
4. Коломієць П.В. Погляди науковців стосовно компаєнсу як елементу податкової безпеки України. *Право та суспільство*. 2020. № 2. Ч. 2. С. 258–263. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.39>
5. Можаровський М.Ю. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття «компаєнс» та його видів. *Право.ua*. 2021. № 2. С. 139-148. DOI: [10.32782/LAW.UA.2021.2.21](https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2021.2.21)

6. Швидка Т., Халецька К. Комплаєнс-контроль у системі корпоративного управління господарськими товариствами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 85-90. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.14>

7. Колодізєв О.М., Коцюба О.В. Морфологічний аналіз сутності поняття «комплаєнс» як основа фінансової стабільності банку. *БізнесІнформ*. 2018. № 12. С. 365–373

8. Makarovych V. K. Compliance as factoring business risk management: control aspects. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1. С. 24-30.

9. Овсієнко О. В., Світличний О. С. Комплаєнс-консалтинг та перспективи його розвитку в Україні. *Економічна теорія та право*. 2021. № 2 (45). С. 68-86. DOI: 10.31359/2411-5584-2021-45-2-68

10. Гончарова К. Г. Система комплаєнс як елемент економічної безпеки банку. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 33. С. 27-36

11. Гура В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-77>

12. Калініченко Л. Л. Теоретичні аспекти функціонування комплаєнсу у вітчизняних банках. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 6. Ч. 4. С. 242–245

13. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.

14. Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. Сучасний стан та перспективи запровадження комплаєнс-контролю у діяльність банківських установ. *Комунальне господарство міст*. 2019. Том 7. Випуск 153. С. 24-30. DOI: 10.33042/2522-1809-2019-7-153-24-30

15. Неівестна О. В. Дослідження практики комплаєнс у страхових компаніях України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №4. С. 267-273.

16. Тютченко С. М. Модель організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю як інструменту підвищення його безпеки. *БізнесІнформ*. 2021. №3. С. 201–206. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-194-201>

17. Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва в умовах глобальної економіки : моногр. / за заг. ред. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. 416 с.

18. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. 1162 p.

19. James S., Alley C. Tax compliance, self assessment system and tax administration. *Journal of Finance, and Management in Public Services*. 2002. № 2(2). С. 27-42.

20. Roth J.A., Scholz J.T., Witte A.D. Taxpayer Compliance, Vol 1: An Agenda for Research. University of Pennsylvania Press, Philadelphia. 1989. DOI: <https://doi.org/10.9783/9781512806274>

21. Чиркова Ю. Л., Бортнікова М. Г. Особливості застосування інструментарію податкового комплаєнсу на підприємствах – суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 10. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.10.1>

References

1. Paleka, H. and Vitezić, V. (2023), “Tax Compliance Challenge through Taxpayers’ Typology”, *Economies*, vol. 11. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11090219>

2. Hatska, M.P. and Murovana, T.O. (2019), “Tax compliance as a tool for timely identification of potential business risks”, *Zbirnyk tez Podatkovoho konhresu* [Collection of theses of the Tax Congress], Universytet DFS Ukrainy, Irpin, Ukraine, pp. 240-243.

3. Boiko, S., Nehrey, M., Davydenko, N. and Karbivskyi, V. (2023), “Tax Sustainability in Ukraine: A Case of Agricultural Companies”, *Economies*, vol. 11. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11010006>

4. Kolomiets, P. V. (2020), “Scientists’ views on compliance as an element of tax security in Ukraine”, *Law and Society*, vol. 2, no. 2, pp. 258–263. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.39>

5. Mozharovskyi, M. (2021), “Theoretical and legal analysis of “compliance” definition and its types”, *Law.ua*, vol. 2, pp. 139-148. DOI: 10.32782/LAW.UA.2021.2.21

6. Shvydka, T. and Khaletska, K. (2020), “Compliance control in the system of corporate governance of business associations”, *Entrepreneurship, Economy and Law*, vol. 12, pp. 85-90. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.14>

7. Kolodiziev, O. M. and Kotsiuba, O. V. (2018), “Developing the theoretical fundamentals of ensuring the financial stability of bank on the results of the morphological analysis of essence of the concept of “compliance””, *Business-inform*, vol. 12, pp. 365-373.

8. Makarovych, V. K. (2016), “Compliance as factoring business risk management: control aspects”, *Journal of ZSTU: Economics*, vol. 1, pp. 24-30.

9. Ovsiienko, O. V. and Svitlychnyi, O. S. (2021), “Compliance consulting and prospects of its development in Ukraine”, *Economic theory and law*, vol. 2 (45), pp. 68-86. DOI: 10.31359/2411-5584-2021-45-2-68.

10. Honcharova, K. H. (2015), “Compliance system, as element of economic security of bank”, *Cherkasy University Bulletin. Series "Economic Sciences"*, vol. 33, pp. 27-36.

11. Hura, V. (2023), “Compliance system as a way of overcoming corruption”, *Economy and Society*, vol. 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-77>

12. Kalinichenko, L.L. (2014), “Theoretical aspects of functioning complains in Ukrainian banks”, *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic sciences*, vol. 6, no. 4, pp. 242–245.

13. Kobieliava, T.O. (2020), “Organizational and economic mechanism for ensuring the compliance safety of an industrial enterprise”, Doctor Thesis, Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkov, Ukraine.

14. Svitlychna, V. Iu. and Ovchelupova, O.M. (2019), “Current situation and prospects of implementing complaints-control in the activities of banking institutions”, *Communal economy of the cities*, vol. 7, no. 153, pp. 24–30. DOI: 10.33042/2522-1809-2019-7-153-24-30.

15. Nieizviestna, O. V. (2017), “Research on the compliance practice in insurance companies of Ukraine”, *Actual problems of the economy*, vol. 4, pp. 267-273.

16. Tiutchenko, S. M. (2021), “The Model of Organizing of the Compliance Control System at the Enterprise as the Instrument for Improving its Security”, *Business-inform*, vol. 3, pp. 201–206. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-194-201>.

17. Hryenko, T. (2021), *Aktualni aspekty rozvytku subiektiv pidpryiemnytstva v umovakh hlobalnoi ekonomiky* [Actual aspects of the development of business entities in the conditions of the global economy], Vydavets Bila K. O., Dnipro, Ukraine.

18. Baltija Publishing (2020), *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph*, Baltija Publishing, Riga : Izdevniecība, Latvia.

19. James, S. and Alley, C. (2002), “Tax compliance, self assessment system and tax administration”, *Journal of Finance, and Management in Public Services*, 2002, vol. 2(2), pp. 27-42.

20. Roth, J.A., Scholz, J.T. and Witte, A.D. (1989), “Taxpayer Compliance”, Vol 1: An Agenda for Research, University of Pennsylvania Press, Philadelphia. DOI: <https://doi.org/10.9783/9781512806274>

21. Chyrkova, Y. and Bortnikova, M. (2021), “Peculiarities of using tax compliance tools at enterprises engaged in foreign economic activities”, *Economics. Finances. Law*, vol. 10. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.10.1>

Стаття надійшла до редакції 12.11.2023 р.